

1118.

Na osnovu člana 12 stav 5 Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja ("Službeni list RCG", broj 28/06 i "Službeni list CG", br. 28/11 i 48/15), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donijelo je

PRAVILNIK

O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O FITOSANITARNIM MJERAMA ZA SPREČAVANJE UNOŠENJA I ŠIRENJA VIRUSA SMEĐE NABORANOSTI PLODA PARADAJZA - TOMATO BROWN RUGOSE FRUIT VIRUS (TOBRFV)*

Član 1

U Pravilniku o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja virusa smeđe naboranosti ploda paradajza - Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV) ("Službeni list CG", broj 135/22) u članu 2 na kraju tačke 3 dodaje se tačka-zarez i nova tačka koja glasi:

"4) određeno bilje za sadnju je bilje za sadnju vrste *Solanum lycopersicum* L. i njenih hibrida i vrsta *Capsicum* spp., osim određenog sjemena."

Član 2

U članu 3 stav 1 mijenja se i glasi:

"(1) Štetni organizam ne može da se unosi, premješta, drži, umnožava ili oslobađa na teritoriji Crne Gore, a lice koje posumnja na prisustvo štetnog organizma, bez odlaganja obavještava organ uprave nadležan za zdravstvenu zaštitu bilja (u daljem tekstu: Uprava) i dostavlja sve relevantne informacije o prisustvu ili sumnji na prisustvo štetnog organizma."

Član 3

U članu 4 poslije stava 4 dodaju se dva nova stava koja glase:

"(5) Mjere iz st. 2 i 3 ovog člana ne sprovode se na sortama za koje je poznato da su otporne na štetni organizam.

(6) Uprava objavljuje listu sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam na svojoj internet stranici."

Član 4

U članu 5 st. 1 i 2 riječi: "*Capsicum* spp." brišu se.

Član 5

Član 6 mijenja se i glasi:

"(1) Određeno sjeme, osim sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam, može se unositi u Crnu Goru samo ako ga prati fitosanitarni sertifikat koji u rubrici "Dopunska izjava" sadrži:

a) službenu izjavu da su ispunjeni sljedeći uslovi:

- matične biljke određenog sjemena proizvedene su na proizvodnoj jedinici za koju je poznato da se štetni organizam ne pojavljuje, na osnovu službenih pregleda sprovedenih u odgovarajuće vrijeme za otkrivanje štetnog organizma;

- partija određenog sjemena koja potiče od više od 30 matičnih biljaka prije dorade službeno je uzorkovana i testirana na štetni organizam u skladu sa Prilogom 1 i na osnovu tih testova je utvrđeno da je slobodno od štetnog organizma;

- partija određenog sjemena koja potiče od manje ili 30 matičnih biljaka uzorkovana je i testirana na štetni organizam u skladu sa Prilogom 1 ili svaka pojedinačna matična biljka tog određenog sjemena je testirana i testom je utvrđeno da je slobodno od štetnog organizma;

b) informacije kojima se obezbjeđuje sljedljivost do proizvodne jedinice matičnih biljaka.

(2) Određeno sjeme sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam, može se unositi u Crnu Goru samo ako ga prati fitosanitarni sertifikat u kojem se u rubrici "Dopunska izjava" potvrđuje ta otpornost.

(3) Za određeno sjeme koje je proizvedeno prije 31. avgusta 2023. godine, u fitosanitarnom sertifikatu u Dopunskoj izjavi navodi se da je ispunjen uslov iz stava 1 tačka a) alineja 2 ovog člana i izjava: "Sjeme je proizvedeno prije 31. avgusta 2023."

Član 6

U članu 7 poslije stava 3 dodaje se novi stav koji glasi:

"(4) Određeno sjeme iz stava 1 ovog člana može se unositi u Crnu Goru pod uslovom da ga prati i izvještaj o izvršenom molekularnom laboratorijskom ispitivanju, kojim se potvrđuje da su biljke u pošiljci slobodne od štetnog organizma i koji ne može biti stariji od 60 dana."

Član 7

U članu 9 u stav 1 na kraju tačke b) tačka se zamjenjuje tačka-zarezom i dodaje se nova tačka koja glasi:

"c) određeno bilje za sadnju potiče od određenog sjemena koje ispunjava uslove iz člana 10 ovog pravilnika."

U stavu 3 riječi: "*Capsicum* spp." brišu se.

Član 8

Član 10 mijenja se i glasi:

"Premještanje određenog sjemena

Član 10

(1) Određeno sjeme, može se premještati na teritoriji Crne Gore ako ga prati biljni pasoš i ako ispunjava sljedeće uslove:

a) matične biljke od kojih potiče određeno sjeme, proizvedene su na proizvodnoj jedinici za koju je poznato da se u njoj ne pojavljuje štetni organizam, na osnovu službenih pregleda u odgovarajuće vrijeme za otkrivanje štetnog organizma;

b) partija određenog sjemena koja potiče od više od 30 matičnih biljaka, prije dorade, podvrgava se uzorkovanju i testiranju na štetni organizam u skladu sa Prilogom 1 koje je sprovedeno od strane Uprave, odnosno fitosanitarnog inspektora ili od strane ovlašćenog lica pod službenim nadzorom Uprave i na osnovu tih testova utvrđeno je da su slobodni od štetnog organizma, a u slučaju potvrde prisustva štetnog organizma te partije se ne smiju premještati;

c) partija određenog sjemena koja potiče od manje ili 30 matičnih biljaka, podvrgava se uzorkovanju i testiranju na štetni organizam u skladu sa Prilogom 1 koje je sprovedeno od strane Uprave, odnosno fitosanitarnog inspektora ili od strane ovlašćenog lica pod službenim nadzorom Uprave, na određenom sjemenu ili na svakoj

matičnoj biljci i na osnovu tih testova utvrđeno je da su slobodni od štetnog organizma, a u slučaju potvrde prisustva štetnog organizma te partije se ne smiju premještati;

d) u slučaju sumnje na prisustvo štetnog organizma uzorkovanje i testiranje sprovodi isključivo Uprava i rezultati testiranja se čuvaju najmanje tri godine;

e) da postoji dokumentacija i evidencija o porijeklu svih partija određenog sjemena radi sljedljivosti.

(2) Uzorkovanje i testiranje sjemena iz stava 1 ovog člana vrši se u skladu sa Prilogom 1.

(3) Određeno sjeme može se premještati iako ne ispunjava uslove iz stava 1 ovog člana, ako je od sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam i ako se nalazi na listi iz člana 4 stav 6 ovog pravilnika."

Član 9

Prilog 1 mijenja se i glasi:

"PRILOG 1

UZORKOVANJE I TESTIRANJE SJEMENA I BILJA ZA SADNJU SOLANUM LYCOPERSICUM L. I CAPSICUM SPP.

1. Šema uzorkovanja (*sampling schemes*) određenog sjemena, osim sjemena sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam

Uzorkovanje sjemena za testiranje vrši se prema sljedećim šemama uzorkovanja zavisno od partija (lotova) sjemena kako je navedeno u odgovarajućoj tabeli Međunarodnog standarda za fitosanitarne mjere br. 31 Metodologija za uzorkovanje pošiljki (ISPM 31):

a) za partiju sjemena koje potiče od 30 ili manje matičnih biljaka:

- primjena hipergeometrijske šeme uzorkovanja (*hypergeometric sampling scheme*) koja sa 95% pouzdanosti može da identifikuje nivo prisustva zaraženih biljaka od 10% ili više, ili

- testiranje svake matične biljke serije sjemena;

b) za partiju sjemena od 3 000 ili manje sjemenki: primjena hipergeometrijske šeme uzorkovanja (*hypergeometric sampling scheme*) koja sa 95% pouzdanosti može da identifikuje nivo prisustva zaraženih biljaka od 10% ili više;

c) za partiju sjemena sa više od 3 000, a najviše 30 000 sjemenki: primjena šeme uzorkovanja koja sa 95% pouzdanosti može da identifikuje nivo prisustva zaraženih biljaka od 1% ili više;

d) za partiju sjemena sa više od 30 000 sjemenki: primjena šeme uzorkovanja (*sampling scheme*) koja sa 95% pouzdanosti može da identifikuje nivo prisustva zaraženih biljaka od 0,1% ili više.

Poduzorci se sastoje od najviše 1 000 sjemenki za metode lančane reakcije polimerazom (PCR).

2. Šema uzorkovanja (*sampling schemes*) određenog bilja, osim sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam

a) Određeno bilje uzorkuje se prikupljanjem najmanje jednog uzorka po proizvodnoj jedinici i po kultivaru, ako je primjenjivo, od najviše do 200 mladih listova sa vrha biljke ili čašićni listića sa plodova (*sepals*).

- b) U slučaju simptomatičnog bilja, uzorkuju se najmanje tri simptomatična lista.
- c) U slučaju testiranja matičnih biljaka, uzorkuju se, kao je primjenjivo, mladi listovi sa vrha biljke ili čašični listići sa plodova (*sepals*).

3. Metode testiranja za otkrivanje i identifikaciju štetnog organizma na sjemenu, osim sjemena sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam

Za otkrivanje štetnog organizma na određenom sjemenu koristi se jedna od sljedećih metoda testiranja:

- real time RT-PCR (RT-PCR u stvarnom vremenu), uz upotrebu prajmera i proba (*probes*) u skladu sa protokolom ISF (2020.)⁽¹⁾;
- real time RT-PCR (RT-PCR u stvarnom vremenu), uz upotrebu protokola i proba Menzelea i Wintera (2021)⁽²⁾;
- real time RT-PCR (RT-PCR u stvarnom vremenu), uz upotrebu prajmera i proba Bernabe-Orts *et al.* (2021)⁽³⁾.

Ukoliko je test detekcije pozitivan, sprovodi se drugi različit metod testiranja od prethodno navedenih metoda RT-PCR-a, koristeći isti uzorak radi potvrde identifikacije. U slučaju različitih rezultata između metode detekcije i identifikacije koji se odnose na obloženo sjeme, obloge sjemena se uklanjaju i sjeme se ponovo testira, ako je primjenjivo.

4. Metode testiranja za otkrivanje i identifikaciju štetnog organizma na određenom bilju, osim sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam, i na određenim plodovima

Za otkrivanje štetnog organizma na određenom bilju, osim sorti za koje je poznato da su otporne na štetni organizam, i na određenim plodovima, koristi se jedna od sljedećih metoda testiranja:

- ELISA, samo za simptomatski materijal;
- konvencionalni PCR uz upotrebu prajmera Alkownija *et al.* (2019.)⁽⁴⁾;
- konvencionalni PCR uz upotrebu prajmera Rodriguez-Mendoze *et al.* (2019.)⁽⁵⁾;
- RT-PCR u stvarnom vremenu, uz upotrebu prajmera i proba kako je opisano u protokolu ISF-a (2020.)⁽¹⁾;
- RT-PCR (PCR u stvarnom vremenu), uz upotrebu prajmera i proba Menzela i Wintera (2021.)⁽²⁾;
- RT-PCR (PCR u stvarnom vremenu), uz upotrebu prajmera i proba Bernabé-Ortsa *et al.* (2021.)⁽³⁾.

U slučaju pozitivnog rezultata testa otkrivanja sprovodi se drugi metod testiranja, različit od metoda korišćenog za otkrivanje jednom od prethodno navedenih metoda RT-PCR-a, koristeći isti uzorak da bi se potvrdila identifikacija.

(1) ISF (2020) Detection of Infectious Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV) in Tomato and Pepper Seed. <https://worldseed.org/our-work/seed-health/ishi-methods/>, version1.5, upload 29/03/2023.

(2) Menzel, W. & Winter, S. (2021). Identification of novel and known tobamoviruses in tomato and other solanaceous crops using a new pair of generic primers and development of a specific RT- qPCR for ToBRFV. *Acta Horticulturae* 1316, pp. 143 -148.

(3) Bernabé-Orts, J.M., Torre, C., Méndez-López, E., Hernando, Y., Aranda, M.A. (2021) New Resources for the Specific and Sensitive Detection of the Emerging Tomato Brown Rugose Fruit Virus. *Viruses* 13, 1680.

- (4) Alkowni, R, Alabdallah, O., Fadda, Z. (2019) Molecular identification of tomato brown rugose fruit virus in tomato in Palestine. *Journal of Plant Pathology* 101(3), 719–723.
- (5) Rodríguez-Mendoza, J., García-Avila, C.J., López-Buenfil, J.A., Araujo- Ruiz, K., Quezada, A., Cambrón-Crisantos, J.M., Ochoa-Martínez, D.L. (2019) Identification of Tomato brown rugose fruit virus by RT-PCR from a coding region or replicase. *Mexican Journal of Phytopathology* 37(2), 346–356."

Član 10

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

*U ovaj Pravilnik prenijeta je Implementirajuća Regulatorna Komisija (EU) 2023/1032 od 25. maja 2023. o utvrđivanju mjera za sprečavanje unošenja u Uniju virusa smeđe naboranosti ploda paradajza (ToBRFV) i njegovog širenja unutar Unije i izmjeni Implementirajuće Regulatorna (EU) 2020/1191.

Broj: 04-313/23-16886/4

Podgorica, 10. jula 2023. godine

Ministar,
Vladimir Joković, s.r.